

3. Желібо С.П. Безпека життєдіяльності: навч. посібник / С.П. Желібо, Н.П. Заверуха, В.В. Зацарний; за ред. С.П. Желібо. – К.: Каравела, 2010. – 344 с.

4. Одрехівський М.В. Валеологічні інноваційні центри: економічні проблеми створення і функціонування: монографія / М.В. Одрехівський. – Львів: Світ, 1997. – 144 с.

5. Патики В.П. Агроекологічний моніторинг та паспортизація сільськогосподарських земель / В.П. Патики, О.Г. Тараріко. – К.: Фітосоціоцентр, 2002. – 296 с.

6. Створення регіонального кластеру виробників екологічної продукції в Полтавській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ecoinfo.com.ua/aktualno_klaster.html

7. Хоружий П.Д. Шляхи збалансованого водокористування та водовідтворення в Україні / П.Д. Хоружий, Т.П. Хомуцька, А.Л. Котельчук // Екологічний вісник. – 2007. – № 11–12. – С. 7–8.

Бомба М.Я., Івашків Л.Я. Безопасность и качество продуктов питания как важная составляющая национальной безопасности Украины.

Рассматриваются теоретические и прикладные аспекты улучшения качества и безопасности продуктов питания в контексте национальной безопасности Украины.

Ключевые слова: *качество и безопасность продуктов питания, состояние окружающей среды, национальная безопасность Украины.*

Bomba M.J., Ivashkiv L.Y. Safety and quality of food as an important component of national security of Ukraine.

Theoretical and practical aspects of improving the quality and food safety in the context of the Ukrainian National Security are analyzed in the article.

Key words: *quality and food safety, state of the environment, the Ukrainian National Security.*

УДК 351,74:314,1

Л.М. Томаневич

ЯКІСТЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Розкривається сутність і зміст понять «якість життя» та «цінність життя», наведені комплексні підходи щодо підвищення якості життя усіх верств населення, забезпечення національної безпеки та сталого економічного розвитку держави.

Ключові слова: *якість життя, цінність життя, національна безпека, фактор національної безпеки, індекс розвитку людського потенціалу, добробут, рівень життя.*

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток будь-якої країни світу, включаючи Україну, визначається досягнутим рівнем і якістю життя населення. Адже, будь-яка держава світу в процесі свого економічного становлення і розвитку, повинна в першу чергу створювати сприятливі умови для того, щоб життя людей було довготривалим, здоровим, якісним, наповненим творчістю і освіченістю.

Забезпечення національної безпеки держави перебуває у прямій залежності від політичної та соціально-економічної стабільності. Чим нижче політична та соціально-економічна стабільність та якість життя населення, тим вищим стає ризик виникнення загрози національній безпеці. Чим більший дисбаланс у соціально-економічному становищі громадян, системі державної влади, чим слабша ієрархія системи підпорядкування – підпорядкованості, коли відбувається падіння внутрішньої економічної безпеки (захищеності) країни на рівні особистості, тим вищий рівень загроз національній безпеці як системі.

Мета дослідження. Досліджуючи дану тематику, можемо виділити ряд актуальних проблем, що є важливими для будь-якої країни світу, а саме: визначення взаємозв'язку між «якістю» та «цінністю» людського життя, побудови узагальнюючого критерію оцінки рівня і якості життя населення; вибору системи інтегральних кількісних показників; розробки інтегральної оцінки якості життя, зростання індексу розвитку людського потенціалу тощо.

Стан дослідження. Теоретичні підходи і актуальні проблеми «якості життя» досліджували такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як І.В. Бестужев-Лада, А.П. Бутенко, А.А. Возьмитель, Т.І. Заславська, Е.В. Клопов, В.І. Куценко, І.Т. Левикін, В.І. Толстих, О.І. Амоша, Д.П. Богиня, П.Т. Бубенко, І.Т. Фролова, В.І. Шинкорук, Т.І. Ящук, А.І. Москаленко, Ю.В. Согомонова, В.С. Пономаренко, М.О. Кизим, Е.М. Лібанов, С. Валентей, А. Дауренбеков, В.Ф. Майер, В.М. Жеребін, Т.С. Клебанов, О.В. Кузнецов, В.О. Мандибура, Н.М. Рімашевська, О.Ф. Новикова, В.Я. Райцин, О.С. Суриков, В.Ф. Сержантова та ін.

Виклад основних положень. Європейська орієнтація України потребує прискореного розвитку економіки та значного підвищення рівня життя населення і досягнення необхідних соціальних стандартів.

За останніми даними Держкомстату, близько 95% українців вважають себе бідним. Серед них: до категорії зовсім «бідних», себе віднесли 56% українців, «не бідняки, але ще не середній клас» – 40%. У грудні 2011 року нижче мінімальної заробітної плати (922 грн.) отримували понад 7% населення, до 1 тис. грн. – 16% наших співвітчизників, менше 2 тис. грн. отримує половина українських громадян. Середня заробітна плата мешканців Києва, суттєво менша, ніж у жите-

лів Москви, Мінська, Астани, і є найменшою у Східній Європі [6, с. 307]. Така ситуація впливає на зниження рівня і якості життя і може становити реальну загрозу національній безпеці держави. В контексті цього питання наведемо визначення національної безпеки.

Національна безпека – відповідно до українського законодавства – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам [12, с. 99].

Національна безпека України поділяється на такі основні види: політичну, економічну, державну, соціальну, інформаційну, екологічну, науково-технічну, гуманітарну, воєнну безпеку. За масштабами функціонування національна безпека України споріднена і взаємодіє з міжнародною безпекою [12, с. 199].

Національна безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави, людства в цілому від внутрішніх і зовнішніх загроз [1, с. 92].

За визначеннями інших науковців, національна безпека – це стан внутрішніх і міжнародних відносин, який визначає: сутність важливих інтересів громадян, держави і суспільства, державних кордонів, суспільно-політичного устрою, культурних та духовних цінностей суверенної держави від внутрішніх і зовнішніх загроз; дозволяє їй зберігати свою цілісність і виступати самостійним суб'єктом міжнародних відносин.

За структурою національна безпека складається зі змісту інтересів кожного її елемента. Для громадян – це їхні невідчужувані права і свободи, для суспільства – збереження і примноження матеріальних та духовних цінностей, для держави – внутрішня стабільність, суверенність, надійна обороноздатність, територіальна цілісність. Національна безпека включає дві групи факторів, які наведені на рис. 1.

Отже, якість життя населення (життєвий рівень) є одним із факторів національної безпеки держави.

В контексті цього питання, розглянемо існуючі загрози національній безпеці як в економічній, так і в соціальній сферах.

До загроз, які виникають в економічній сфері, відносять: скорочення внутрішнього валового продукту, зниження інвестиційної та інноваційної привабливості, науково-технічного та технологічного потенціалу, послаблення системи державного регулювання і контролю у сфері економіки;

нестабільність у правовому регулюванні відносин у сфері економіки, в тому числі фінансової (фіскальної) політики держави;

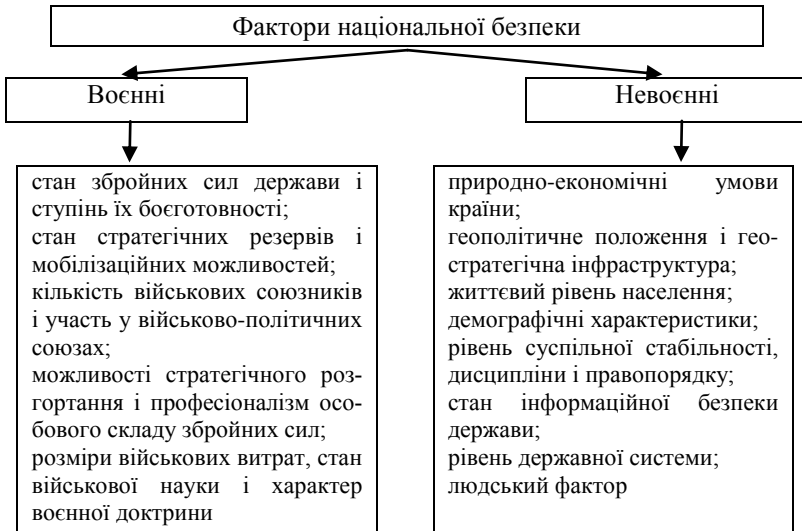

Рис. 1. Фактори національної безпеки

Джерело: власна розробка, на основі [12].

відсутність ефективної програми запобігання фінансовим кризам, зростання кредитних ризиків;

критичну залежність національної економіки від кон'юнктури зовнішніх ринків, низькі темпи розширення внутрішнього ринку;

боргову залежність держави, критичний стан з продовольчим забезпеченням населення;

«тінізацію» національної економіки тощо.

У соціальній та гуманітарній сферах виникають такі загрози як:

- неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення;

- криза системи охорони здоров'я і соціального захисту населення і, як наслідок, небезпечне погіршення стану здоров'я населення;

- поширення наркоманії, алкоголізму, соціальних хвороб;

- загострення демографічної кризи;

- зниження можливостей здобуття якісної освіти представниками бідних прошарків суспільства;

- прояви моральної та духовної деградації суспільства тощо.

Враховуючи вищевикладене, зробимо висновок про те, що об'єктами національної безпеки є держава, суспільство і людина, серед яких провідне місце посідають основні цінності життя, які неможливо розглядати без правового обґрунтування. Право на якісне життя є природним правом кожної людини.

Досліджуючи дану проблематику, зауважимо, що в науковій літературі не існує однозначного підходу до визначення термінів «цінність життя» і «якість життя», а при дослідженні й вирішенні різних соціально-економічних завдань використовуються й різні тлумачення даного терміна.

Найчастіше використовується таке визначення: «якість життя» – ступінь задоволення матеріальних, культурних і духовних потреб людини, яка визначається порівнянням фактичного рівня задоволення потреб із базовим [7, с. 121].

Всесвітня організація охорони здоров'я визначає якість життя як сприйняття людьми свого становища в залежності від системи цінностей та в зв'язку з їхніми цілями, очікуваннями, стандартами, турботами.

Також, нею пропонується оцінювати якість життя згідно з фізичними та психологічними параметрами, ступенем незалежності особи, повсякденною активністю, працездатністю, залежністю від ліків і лікування, життям та суспільною значущістю, професіоналізмом, впливом навколишнього середовища, ступенем безпеки, духовністю і особистими переконаннями [4, с. 109].

Також цією організацією пропонується оцінювати якість життя за такими параметрами:

- фізичні: енергійність, втома, фізичний дискомфорт, сон і відпочинок;
- психологічні: самооцінка, концентрація, позитивні емоції, негативні переживання, мислення;
- ступінь незалежності: повсякденна активність, працездатність, незалежність від ліків і лікування;
- життя в суспільстві: повсякденна активність, соціальні зв'язки, дружні зв'язки, суспільна значущість, професіоналізм;
- навколишнє середовище: житло та побут, безпека, дозвілля, доступність інформації, екологія (клімат, забрудненість, густина-селеність);
- духовність і особисті переконання, свобода совісті тощо.

Деякі науковці розглядають якість життя, як кількісну і якісну характеристику життя людини в контексті міри і ступеня її досягнення [11, с. 187].

Погодимось із думкою тих авторів, які вважають, що «якість життя» – сукупність життєвих цінностей, які характеризують види діяльності, структуру потреб й умови існування людини. Дане поняття охоплює характеристики рівня життя, показник доходів населення і рівень споживання населенням матеріальних благ і послуг, підвищення освіченості, ступінь розвитку медичного обслуговування, стан природного середовища та здійснення об'єктивної оцінки «якості життя».

Отже, щоб здійснити оцінку «якості життя» населення, слід застосовувати комплексну систему показників із врахуванням економічної, соціальної, екологічної та духовної складових, які містять економічні, демосоціальні, житлово-інфраструктурні, соціально-культурні та екологічні індикатори, а також рівень суспільного здоров'я, показники гендерної нерівності, показники бідності тощо.

Аналізуючи теоретичні підходи до поняття «якість життя» зауважимо, що воно включає не лише економічні аспекти, але і якісні сторони суспільного добробуту (зміну природного або суспільного середовища, динаміку громадської та виробничої відчуженості, злочинність, страх, щастя тощо), які є складовими поняття «цінності життя».

Отже, цінність і якість людського життя – це два поняття, які тісно пов'язані, як дві сторони однієї монети. Якщо людина цінує своє життя, вона має мету, але через низку причин вона не може її досягти, а саме через низький рівень і якість життя. Низький рівень доходів впливає на купівельну спроможність людини, і вона повною мірою не зможе задовольнити свої потреби. З одного боку, можемо вважати, що «цінність життя» дещо філософське поняття, а з іншого боку, воно повинно бути основою для визначення якості життя та індексу розвитку людського потенціалу.

Згідно з даними соціологічної компанії Gfk Purchasing Power Europe, за показником купівельної спроможності Україна опинилася на передостанньому місці в Європі, а суми коштів в 907 грн., 1124 грн. і більше 1200 грн., як це закладено в планах на поточний рік, недостатньо, щоб забезпечити просто харчування [6, с. 378]. Якщо ж у людини низький рівень доходу – це означає, що не належним чином оцінена її робота, а відтак і сама людина. За мінімальними підрахунками, прожитковий мінімум має складати не менше 2356 гривень (ця цифра збігається з середньою зарплатою, на яку аж ніяк не кожен може розраховувати). Для порівняння: у Польщі середня зарплата – 1,2 тис. дол. на місяць, у Франції – 5,5 тис. дол., а у Латвії – 575 дол., в Естонії середня зарплата 770 євро [4, с. 304].

З метою найбільш чіткого уявлення про рівень розвитку будь-якої країни, чи групи країн, були введені різні системи класифікації.

Проте, в основу кожної з них покладено конкретні характеристики, за якими країни можна порівняти між собою, а саме: рівень соціально-економічного розвитку; індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП); форму управління і державного устрою; рівень продуктивності праці; обсяг ВВП на душу населення; рівень конкурентоспроможності економіки; рівень інвестиційного ризику; економічне зростання промисловості країни тощо.

Основним показником рівня розвитку країни був її промисловий потенціал (ПП) та стабільно високе економічне зростання. Погодимось із думкою тих дослідників, які трактують, що визначення рівня розвитку будь-якої країни слід робити виходячи з комплексу характеристик, які враховували б усі аспекти розвитку соціальної, економічної і духовної сфери життя як суспільства, так і держави.

Однією з таких комплексних оцінок, поряд з індексами сталого економічного добробуту та гуманітарного розвитку є індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП), який був розроблений в 1990 р. пакистанським економістом Махбубомуль-Хаком (Mahbub ul-Haq). Зауважимо, що у 2010 році систему індикаторів, які вимірюють ІРЛП, було розширено, а сам Індекс піддався істотному коригуванню. На додаток до використовованого ІРЛП, який є зведеним показником, що спирається на статистичні дані і не враховує внутрішньої нерівності, були введені три нові індикатори: Індекс людського розвитку, скоригований з урахуванням соціально-економічної нерівності (ІЧРН), Індекс гендерної нерівності (ІГН) та Індекс багатомірної бідності (ІМБ).

Основні складові індексу розвитку людського потенціалу зображено на рис. 2.

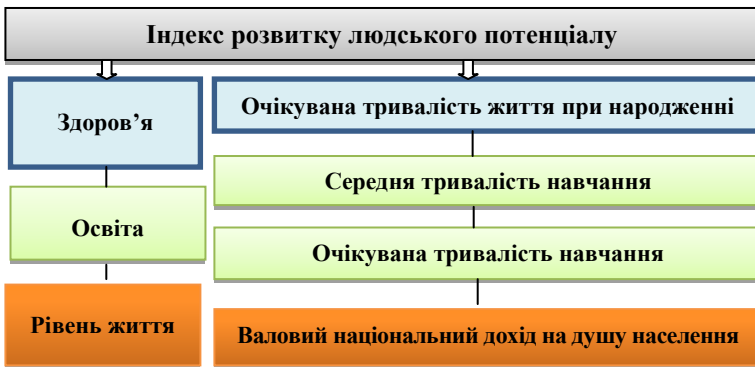

Рис. 2. Компоненти індексу розвитку людського потенціалу [10]

Варто зазначити, що чисельне значення ІРЛП, може бути від 0 до 1, тобто одиниця в даній системі оцінки взята в якості недосяжного ідеалу або еталону. Середньосвітовий ІРЛП на кінець двадцятого століття склав 0,764.

Відповідно до цього майже усі країни світу можна поділити на наступні групи за ІРЛП:

- 1) благополучні (в них індекс від 0,799 і вище, середнє значення – 0,911), близько п'ятдесят країн світу;
- 2) середні (у них ІРЛП коливається від 0,798 до 0,500; де середньоарифметичне – 0,576), 78 країн;
- 3) неблагополучні (ІРЛП складає менше 0,500; в основному ж – 0,366).

У цілому, аналізуючи статистичні дані, ІРЛП дає схожі з рівнем економічного розвитку результати. Наприклад, в неблагополучні зараховані всі країни з низьким рівнем розвитку промисловості (Африка на південь від Сахари, деякі країни Азії) [6].

Схожість класифікації характерна і для інших груп, оскільки показники ІРЛП та рівня економічного розвитку взаємозалежні один від одного. В «Топ-20» найбільш розвинених держав за ІРЛП входять США, Швейцарія, Люксембург, Канада, Бельгія, Швеція, Данія, Нідерланди, Японія, Австралія та ін.

Простежується тенденція до все більшого відставання слабо-розвинених країн від найбільш багатих, (це 20% населення світу), відповідно до принципу про те, що багаті стають багатшими, а бідні – ще біднішими [6, с. 134].

Методологія розрахунку ІРЛП постійно уточнюється і вдосконалюється, з необхідністю отримання порівняльних показників за відсутності необхідної соціальної статистики в більшості країн, що розвиваються. ІРЛП, як зведений показник, розраховується як середньозважений декількох індексів, включаючи довголіття, рівень освіти, рівень життя, що вимірюється на основі реального ВВП на душу населення (у дол. США за паритетом купівельної спроможності – ПКС).

При розрахунку ІРЛП важливе місце посідає така компонента, як «довголіття», котра характеризує здатність прожити довге і здорове життя, що становить природний життєвий вибір і одну з основних універсальних потреб людини. Базовий показник довголіття – очікувана тривалість життя, що характеризується середньою тривалістю майбутнього життя при народженні. Ще однією складовою ІРЛП є освіченість і грамотність дорослого населення та повнота охоплення навчанням. Для індустриальних країн з ринковою економікою рівень грамотності встановлюється рівним 99% [6, с. 76]. Враховуючи тенденції

підвищення освітнього рівня і необхідність більш адекватного відображення відмінностей між індустріальними країнами, освіченість стала оцінюватися комбінацією двох базових показників: рівнем грамотності дорослого населення та сукупною часткою учнів. Отже, рівень життя характеризує доступ до матеріальних ресурсів, необхідних для гідного існування, включаючи «ведення здорового способу життя, забезпечення територіальної та соціальної мобільності, обмін інформацією та участь у житті суспільства. Рівень життя, на відміну від довголіття і освіченості, тільки відкриває можливості, що є у людини, але не визначає їх використання. Іншими словами, це засіб, що розширює можливість вибору, але не сам вибір. Рівень життя є непрямим індикатором можливостей. Вибір базового показника, котрий адекватно відображає даний напрямок людського розвитку, являє собою актуальну проблему.

На нашу думку, ідеальний показник рівня життя мав би враховувати такі фактори як особистий дохід; розподіл доходів між верствами суспільства; доступ до земельних ресурсів і кредитів; розвиненість інфраструктури і механізм доступу до громадських фондів споживання (охорони здоров'я, освіти, транспорту, комунальним послугами та ін.), індивідуальний стиль життя; розмір і структуру сім'ї; блага, вироблені в домашньому господарстві; природно-кліматичні та екологічні умови в місці проживання тощо.

Оскільки ІРЛП об'єднує натуральні і вартісні показники, то кожен з них повинен індексуватися в межах від 0 до 1. Індекси визначають відхилення показників регіону від мінімальних і максимальних значень відповідних показників. При розрахунках ІРЛП для кожного із зазначених показників встановлені фіксовані мінімальні й максимальні значення [6, с. 296].

Однак, само по собі економічне зростання ніде і ніколи не вирішувало соціальних проблем. Цілком імовірно видається ситуація, за якої плодами економічного зростання скористається дуже обмежене коло осіб. Цей прошарок буде прискореними темпами накопичувати в своїх руках багатство, а бідні верстви населення так і залишатимуться бідними.

З цією метою необхідно подолати вкрай негативну тенденцію соціальної поляризації суспільства, забезпечити зниження економічної нерівності шляхом запровадження гнучкої податкової політики, стимулювання малого та середнього бізнесу, захисту прав дрібних акціонерів, легалізації тіньової діяльності та незареєстрованих доходів тощо. Отже, економічне зростання створює необхідне підґрунтя для зниження безробіття та підвищення доходів від трудової діяльності,

стимулювання малого і середнього бізнесу. Ліквідація вищезгадуваних причин призведе до зростання якості життя основної маси населення, зниження масштабів, рівня та глибини бідності.

Другий напрям має стосуватися безпосередньо соціально-вразливих верств населення. Передусім доцільно запровадити дієву систему соціального страхування, яка запобігатиме втраті доходів внаслідок безробіття, захворювання чи старості. Необхідно запровадити спочатку добровільну, а через кілька років і обов'язкову – накопичувальну систему пенсійного забезпечення. Це буде стимулювати населення реєструвати свої доходи і сплачувати внески до пенсійних фондів, забезпечить необхідний зв'язок між характером трудової діяльності (тривалістю стажу і сумою внесків до пенсійних фондів) та матеріальним забезпеченням на старість, і врешті-решт не тільки запобігатиме бідності населення похилого віку, а й забезпечить входження значної частини пенсіонерів до середнього класу.

Аналізуючи ефективність надання соціальної допомоги, необхідно підкреслити два основних її прояви: максимальне охоплення всіх нужденних і мінімальне надання допомоги тим, хто її найбільше потребує. В умовах існування різноманітної системи підтримки доходів населення (різних критеріїв надання різноманітних видів допомог і різних порогів доходу сім'ї) важливо забезпечити адресність допомог бідним верствам суспільства.

Базою ідентифікації має стати оцінка рівня доходів (споживання) сімей і максимально точна спрямованість допомоги. Поряд з тим є і ціла низка проблем, пов'язаних насамперед з невідповідністю реального рівня життя доходам. Орієнтація ж на рівень споживання при наданні адресної допомоги ускладнюється тим, що ця характеристика рівня життя не підтверджується документально і відповідно не може використовуватись безпосередньо у процедурі призначення допомоги. Враховуючи практику зарубіжного досвіду, дану проблему в Україні можна вирішити шляхом запровадження показника доходів у поєднанні з вибірковими перевітками реального рівня життя, що потребує коригування законодавства, істотного збільшення адміністративних витрат і, як правило, не користується підтримкою населення.

Такий підхід пов'язаний з тим, що всі індикатори ризиків бідності є непрямими і пов'язані з бідністю стохастично, а не функціонально. Відповідно можливі помилки у забезпеченні адресності: неповнота охоплення бідних або навпаки надання допомоги небідним.

Значною мірою запобігти розпилюванню коштів може так званий механізм самоідентифікації або самоадресності. Така ідея зводиться до формування таких видів допомоги, яку має отримувати

тільки дійсно бідне населення. Прикладом, прийнятним для працездатних верств суспільства, можуть бути програми громадських робіт з оплатою не вище порогу бідності.

Потребує істотного посилення увага до осіб з обмеженими фізичними можливостями, створення максимально сприятливих умов адаптації до суспільного життя, професійної реабілітації та зайнятості.

Висновки. Добробут будь-якого суспільства визначається рівнем добробуту кожного його громадянина, про що свідчить критерій ефективності Паретто (criterion effect Pareto) – кожна зміна, внаслідок якої поліпшується добробут хоча б в одного індивіда, причому становище будь-якого члена суспільства при цьому не погіршується, веде до збільшення добробуту в цілому.

На сучасному етапі більшість населення світу почувають себе приниженими через бідність і неможливість забезпечити собі й своїй сім'ї стабільні умови життя. Доходи значної частини населення не досягають прожиткового мінімуму, що негативно відбивається на соціальному самопочутті, психічному і фізичному здоров'ї людей. При цьому розрив у рівні доходів найбільш і найменш забезпечених груп населення сягнув критичного рівня.

Така ситуація суттєво гальмує процеси соціальної трансформації суспільства, створення середнього класу, котрий у розвинених країнах є гарантом соціально-політичної стабільності й головною продуктивною силою суспільства.

Стосовно України можна зробити висновок про те, що вона стане тоді сучасною демократичною державою з розвинутою економікою і культурою, коли у складі українського середнього класу будуть не лише бізнесмени і комерсанти, але й учені, лікарі, працівники освіти, культури, інженерно-технічні працівники, кваліфіковані робітники, трудові доходи яких дозволять забезпечити високі життєві стандарти та якість життя.

Першим кроком до розробки державної стратегії підвищення рівня життя та подолання бідності необхідна координація різнопланових зусиль щодо пом'якшення відносної бідності, пов'язаної насамперед з економічною нерівністю населення, запобігання соціальних конфліктів, довіра до влади на всіх рівнях і узгоджені дії всіх соціальних інститутів суспільства.

В основі державної політики подолання бідності та підвищення якості життя населення має бути визнання того, що цієї мети не можна досягти виключно шляхом підтримки знедолених.

Для цього необхідно здійснити комплексні підходи, зорієнтовані як на бідні, так і на відносно забезпечені верстви суспільства.

Зусилля держави щодо підвищення якості життя всіх верств населення незалежно від їх матеріального становища мають спиратися на забезпечення сталого економічного зростання, всебічний розвиток і максимально повне використання трудового потенціалу країни і поліпшення ситуації на ринку праці.

1. Баланда А.Л. Неформальна зайнятість як новітній фактор розвитку національного ринку праці України / А.Л. Баланда. – К.: Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, 2005.

2. Васильєва Л.Й. Демографічні аспекти сучасної сім'ї / Л.Й. Васильєва // Актуал. пробл. політики: зб. наук. пр. – Одеса, 2005. – Вип. 1–2. – С. 15–17.

3. Гукалова І.В. Якість життя населення України: теоретико-методологічні основи суспільно-географічного дослідження: автореф. дис. д-ра геогр. наук: спец. 11.00.02 – економічна і соціальна географія / І.В. Гукалова; НАН України. – К., 2010. – 20 с.

4. Гугнін Е. Феномен соціального капіталу / Е. Гугнін, В. Чепак // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. – № 1. – С. 49–56.

5. Гетьманчук М.П. Актуальні питання сучасної політики: словник-довідник для правників ОВС / за ред. М.П. Гетьманчука. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 188 с.

6. Доклад о развитии человека 2011. Реальное богатство народов: пути к развитию человека / пер. с. англ. ПРООН. – М.: Изд-во «Весь мир», 2011. – 244 с.

7. Лесечко М.Д. Соціальний капітал: теорія і практика: монографія / М.Д. Лесечко, О.Г. Сидорчук. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. – 220 с.

8. Марченко С.М. Розвиток людських ресурсів регіонів України: проблеми та стратегічні завдання / С.М. Марченко // Полтавський державний педагогічний університет ім. В.Г. Короленко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/NPM_2006/Economics/13marchenko%20s.m..doc.htm.

9. Мельниченко О.А. Підвищення рівня та якості життя населення: механізм державного регулювання: монографія / О.А. Мельниченко. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. – 350 с.

10. Diego Gambetta, *The Sicilian Mafia: The Business of Private Protection* (Cambridge: Harvard University Press, 2007). – P. 35.

11. Edward C. Banfield, *The Moral Basis of a Backward Society* (Glencoe, 111.: Free Press, 1958); та Robert D. Putnam, *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy* (Princeton: Princeton University Press, 2009).

12. Кузьменко А. Рівень розвиненості системи недержавного забезпечення національної безпеки – чинник стійкого розвитку суспільства / Анатолій Кузьменко // Юридичний журнал. – 2007. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2533>

Томаневич Л.М. Качество жизни населения как фактор национальной безопасности государства.

Раскрывается сущность и содержание понятий «качество жизни» и «ценность жизни», комплексны подходы к повышению качества жизни всех слоев населения, обеспечение национальной безопасности и стабильное экономическое развитие государства.

Ключевые слова: *качество жизни, ценность жизни, национальная безопасность, фактор национальной безопасности, индекс развития человеческого потенциала, благосостояние, уровень жизни.*

Tomanevych L.M. Quality of Life as a Factor in National Security.

The essence and the content of the concepts «life quality» and «life value»; complex approaches to improve life quality of all levels of the population and to provide stable national economic are revealed in the article.

Key words: *life quality, life value, national security, factor of national security, index of development of human potential, welfare, life level.*

УДК 338

И.А. Галица

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ АНТИЭЛИТЫ КАК УГРОЗА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Дано определение интеллектуальных антиэлит. Описан механизм их формирования и функционирования. Показана деструктивная роль интеллектуальных антиэлит.

Ключевые слова: *интеллектуальные антиэлиты, интеллектуальная преступность, экономическая безопасность.*

Элиты в любом виде деятельности представляют собой «золотой фонд» наиболее квалифицированных специалистов и основной конкурентный ресурс.

Если говорить в целом, то к элите в том или ином виде деятельности можно причислить совокупность индивидуумов, обладающих наилучшими профессиональными характеристиками и дающими наилучшие профессиональные результаты. Во все времена говорили о литературной, научной, медицинской, юридической и прочих профессиональных элитах.

Но в современных условиях коренным образом меняется мир. Он переходит от индустриального к глобально-постиндустриальному этапу, где основным ресурсом является уже не техника, технология, энергоносители, а новые знания, превращенные в инновационный